

From spider net threaded silk

Ag üjõmmun ucūkaena chuna

A. НАМЕСТО ВОВЕД

Едно сознание, од обуките за планирање на интервенција вели: “најчесто, проблемите ги создаваат оние, кои ги решаваат”. За кого лага, за кого вистина.

Проектниот тим на АГТИС со ова прашање беше преокупиран долго време пред проектот “Од пајажина исткаена свила”, да ја добие дефинитивната форма. Дали ние, со своите залагања ќе произведеме повеќе прашалници, отколку насоки и дали и ние ќе станеме дел од општото трагање по модел на култура, коешто не е без последици.

Од една страна, силно запознати и искусни, нашите членови знаеја дека “производството на материјали” има и своја позитивна и своја негативна страна. Позитивната е содржана во насоките, препораките од нашите активности, “умот” на луѓето, кои се сметаат за стручни – затоа што се повикани и со проблемите на културата живеат секојдневно, а негативните во постојаното произведување на нови прашања, кои “материјалите” ќе ги направат толку многу габаритни, при што не ќе можеме “да ја видиме шумата од дрвјата”. Веќе видено – не?

Заради тоа, можеби Вам, почитуван читателу, ќе Ви смета минуциозноста и инсистирањето на јасни насоки во презентирањето на “материјалите”, што (најверојатно) ќе биде во спротивност од она што обично имаме прилика да го прочитаеме во широките потези на умовите од културата, загатнувајќи и не одговарајќи содржини, толку слични на креативната творечка енергија, што повеќе говори за авторот, отколку тој за нив, материјали, кои нема да бидат уште еден трактат за нашиот ум, туку израз на реалноста и конкретната состојба во културата во Македонија. Оваа брошура е насочена кон анализа на стојалиштата на актерите во културата, а не кон нивните личности. Можеби вака ќе изостанат “јасните концепти”, кои стануваат нејасни после прочитувањето и ќе добиеме елементи на кинески танграм, кој ќе треба да го склопиме самите. Останува надежта дека во секоја таа сложувалка ќе остане нешто што би се нарекол “најмал заеднички содржател”, кој ќе остане основа за разбирање и акција. Ако тоа послужи, барем во делче и за “заедничка визија” – полна капа (знаете... се говори дека ќе имало нов закон за...).

Средба со претставниците на Европска културна фондација
в Екумест во Првлеп "ОПИС" - Ке биде или не?

Од ѝаја жина и сѝка ена свила

Почитувани

Оваа брошура се базира на сознанијата, што ги стекнавме во текот на имплементацијата на проектот “Од пајажина исткаена свила” (ОПИС). Проектот имаше намена да ја истражи расположеноста кај централната власт, културните институции во Прилеп, политичката волја за промени во начинот на креирање на културната политика и можноста за промени “од долу, кон горе”, преку поттикнување мотивираност за организирање на независниот културен сектор – НКС, како нов партнер во тие преговори. Првата задача на проектниот тим, беше: добивање јасна слика за состојбите во културата, колку што се може. Потоа, се занимававме со можноста и потребата од капацитативно јакнење на НКС, заради согледување на аспектите и можните проблеми и потреби во културата и нивна употреба како моќна алатка во менувањето на состојбите. Имплементацијата се случуваше во време кога македонската култура реши да ја засили потрагата по вистински правци во културата, што ќе ја направат Македонија препознатлива во европски рамки. Дали се работи за тоа или за внатрешни потреби на Министерството за култура, коешто сфати дека “повеќе вака не може”, не може лесно да се одгатне. Правилото вели: “новото месо, носи нови идеи”. Ако е така, ние би рекле: подобро е идеите да поминат “низ месото”, тоа значи диференцијација, каде прашањето за “новите луѓе” и “новите идеи” максимално добива на тежина. Инаку, ни останува да се надеваме дека генералните концепти се учат, наместо нашето верување дека тие се усвојуваат и апсолутно е невозможно да се научат. Тие се работи на психичка структура, колку и на искуство, на вид естетски впечаток, колку и стратегија на одржливост, на став, колку и на управување...Ако се убедиме во спротивното, тогаш ќе се активираме политички или ќе одгледуваме чинчили и културната политика нема да не интересира, затоа што таму се ќе биде решено – “по европски”! Но, некој рекол: “можно е да се направи кајгана и без да се скршат јајцата”. Да, веруваме!?

Овие потреби и состојби АГТИС ги идентификува при креирањето на проектот ОПИС и одлучи поддршката на новините да ја направи преку организациско и капацитативно јакнење на НКТ и влијание врз политиката, за воспоставување социјален дијалог меѓу НКТ и Владата на Р. Македонија. Тоа за едните би значело унапредување на сопствената положба, а за вторите појасни сознанија за партиципативниот манир на културните политики. Пред се, требаше да се утврди пресекот на состојбата во овој момент, ставовите на актерите во културата, потребите на независните културни творци - НКТ и можните насоки на културната политика во Р.Македонија. Проблемот на креативна и критичка анализа на материјалите, кои ги добивме во текот на активностите беше круцијална точка во тој процес. Имплементацијата на проектните активности ги поттикна актерите во културата на размислување за партиципативни процеси во креирањето на културна политика, ги обзнани потребите на НКТ и ги мотивира на организирање.

Б. ЗАКОНОТ ЗА ЛОКАЛНА САМОУПРАВА КАКО ИНПУТ ВО КРЕИРАЊЕТО НА КУЛТУРНАТА ПОЛИТИКА

Донесувањето на Законот за локална самоуправа, до сега претставува само формален чин, и заради донесувањето на уште 85 закони, кои треба да го направат операционален. Во тој контекст, покрај многуте мани, ние гледаме и една предност во самиот Закон: можноста за партиципативна демократија “од долу – кон горе”, заради тоа што изгледот на законите не е сеуште одреден. Шансите за донесување на добар и оперативен Закон за култура се многу поголеми заради тој факт (ќе има групи, кои лобираат за можниот изглед на законите, па и на Законот за култура – ние сме едни од нив).

АГТИС започна со “помош“ на ФИОМ во имплементација на специфични делови од законот, кои имаа инструментална моќ да ги нарушат меѓунационалните односи кај нас и тоа преку проектот “Секој дом свој паричник”, кој се претвори во еден голем проект и “еталон” за работа во политиката. Во тек е имплементацијата на проектот “Низ срцето на Законот за локална самоуправа” и со тоа проблематиката на децентрализација, е една од базичните работи на нашата организација.

Методологијата на проектот, покрај самата инволвираност во легислативата околу ЗЛС, се состои и од воведување нови поими и стандарди во културата преку воведување на поимот “Пазар на културни аутпути”. “Трикот” во нашата стратегија е стравот од децентрализацијата, која неминовно ќе се случи и во која дел од вработените во монополистичките организации ќе потпаднаат под локално финансирање, што ќе биде проследено со мали плати, отпуштање на стручни лица и затворање на некои институции од културата. Тоа ги тера вработените да ги подигнат сопствените напори и да се оспособат за пазарно стопанисување во културата. Независниот сектор (на ниво на организирани поединци) овие промени нема да го “погодат”, но ќе бидат кобни за првите, кои не се конкурентски способни, заради долгогодишното неработење (државата не бара отчет за потрошените пари, а на никого не му е грижа културните производи да ги покаже пред публика).

Заради реченото, концептите, кои ги нуди овој проект нема да развијат страв од конкуренција кај вработените во културата, кои за кратко време ќе му припаѓаат на тој независен сектор на културата, заради што ќе бидат отпуштени (во најголема мерка) или сами ќе си заминат заради малите плати, после потпаѓањето под локална концесија.

Најдобрите креатори, уметници, менаџери..., било од НКС или од ВЕКИ (едните заради редовниот манир на работа, а другите заради поголемата заработка надвор од ЕКИ), ќе го превземат секторот на културата на локално ниво и со тоа ќе биде постигнат задоволителен степен на позитивна селекција во културата. Државата нема да има против, заради тоа што ќе ја чини многу помалку, парите ќе бидат насочени кон културните производи, а не кон

плаќање сметки за телефон, струја, вода и плати, а “државните аутпути”, кои ги творат “државните кадровски групи” ќе патат од елитизам, недостаток на идеи, ќе бидат критикувани и на политичките партии ќе им носат повеќе штета од корист (нели, министерот е секогаш партиски човек). Тоа ќе биде одржлива стратегија за културата, се разбира, ако на Владата не и текне дека пазарот може да и реши многу проблеми, па да направи поинаква, но одржлива стратегија.

Мислиме дека Владата (овој пат) е свесна дека со либерализација на односите во општеството, па и во културата, ќе “ослободи” многу пари и некои свои надлежности и права ќе ги предаде на оние, кои истите државни производи ќе ги постигнат со многу помали пари, а со многу поголем успех.

Исто така мислиме дека веќе е сфатено дека оваа фаза на либерализација во културата мораме да ја поминеме, за потоа да настане онаа, што ја посакуваме. Не е проблемот во самите идеи, туку во пазарот, кој мора да направи рамноправност на пристапот, партиципативност, да “исфрли” на површина мудри менаџери, силни културни дејци, да оцени, измери, да стави се во перформанса: “колку пари, толку музика”.

Инаку, не ни бега “редовна двегодишна расправа” за промени во културата, кои биле “многу потребни” ....

В. СПРОВЕДЕНИ АНКЕТНИ АКТИВНОСТИ

Како дел од проектните активности на “ОПИС” спроведени се 4 типови анкети со *НКТ*, со вработените во етаблираните културни институции *ВЕКИ*, со претставниците на централните културни институции и претставниците на централната и локалната власт.

Анкетите имаа повеќекратни *цели*: да ги сензибилизираат НКТ за потребата од организирање, да ги информираат ВЕКИ за стојалиштата и намерите на НКТ; да ја анулираат можноста од негативна реакција при стапување во дијалог.

Реализирани се на два начини: со обучени анкетари и со самостојно пополнување на анкетен прашалник.

Авторизирани податоци од анкетните листови поделени на нкџ:

Сликари: Кирил Миноски, Кирил Гегоски, Богдан Грабулоски, Виолета Блажеска Грабулоска, Марта Макеска, Драган Вергоски-Алпи, Васил Костов, Тони Чатлески, Емил Солески, Златко Крстески, Љупчо Салатоски, Александар Тасески-Џинго, Драган Најденовски, Маријан Малбашиќ; **Фотографи:** Дарко Башески, Роберт Јанкулоски, Милан Темелкоски, **Театарски актери:** Кирил Ристоски, Благоја Спиркоски Џумерко Игор Трпчески, Маријан Чакмакоски, Перо Жмарата, Владимир Јачев, Виктор Андоноски

Писатели: Благоја Ристески Платнар, Дејан Крстески –Ангело, Виктор Галески, Бранко Трајкоски, Тони Павлески, Божидар, **Музичари:** “Серенада фест – Битола”, гостин на Фестивалот на народни инструменти - Долнени

Анкетните листови наменети за ВЕКИ, дистрибуирани се до следниве културни институции во три градови: **Прилеп:** Завод и Музеј, Дом на култура “Марко Цепенков”, Народен театар Војдан Чернодрински; **Битола:** Завод, Музеј и Галерија, Народен театар, **Скопје:** Музеј на Македонија, Македонски народен театар, Републички завод за заштита на спомениците на културата. Со оваа анкета се опфатени 30 испитаници, како репрезентативен популационен примерок.

Г. СУБЛИМИРАНИ РЕЗУЛТАТИ ОД АНКЕТНИТЕ ЛИСТОВИ

Г.1. Анкеџа за уџврдување на сџавовиџе на ВЕКИ за можностиа и џоџребайџа од орџанизирање на НКТ

Тематски целини:

- I. “Fishbowl” на институцијата (“надворешен поглед” или “видлив фронт на една манифестација”; поинаку и малку вулгаризирано: грижа за тоа како другите не гледаат)
- II. Финансирање;
- III. Релација стаблиран културен деец – професионална одговорност:
  1. Дел за вработените во музејски институции,
  2. Дел за вработените во театарските институции,
  3. Дел за вработените во домови на културата
- IV. Релација ВЕКИ – НКТ
- V. Релација ВЕКИ - културна политика.

I. По однос на првата категорија прашања, дознавме дека ВЕКИ внимаваат на тоа како јавноста ги сфаќа нивните институции, и тој интерес перманентно добива на значење, што ни дава за право да веруваме дека веќе се создале услови за развој на културната политика по европска мера. Теоретски гледано, интересот и поправката на надворешните елементи (fishbowl на организацијата) на интегрираниот модел на организациите (ИМО) е предвесник на размислувањата за промена на организацискиот модел воопшто (реорганизација и на внатрешните елементи на ИМО). *Тоа е јасен знак дека и еџаблираниџе инсџиџиџуџии сџанувааџи свесни од џоџребайџа за менувањеџо на моделоџи на размислување и орџанизирање.*

II. Втората категорија прашања ја постави релацијата: *број на кадри* во однос на *количина џари*. Сумирањето на резултатите ни докажа дека во културата има *многу “буџеџари”* и *малку џари*. Анкетата го постави и прашањето за што се трошат тие “малку/многу” пари и што произведуваат ВЕКИ за толкуте пари? Тоа значи воведување на трет чинител *кулџурен џроизвод* кој покажува дека перформансата е во равнотежа: многуте луѓе, за малку пари, прават малку производ. Тоа би значело дека без воведување на нови параметри во оваа перформанса таа не мора ни да се менува. Но анкетните листови идентификуваа интерес кај ВЕКИ за остварување на дополнителни извори на финансирање. ВЕКИ им забележуваат на менаџерите што не ја искористуваат таа можност секогаш, фактор што е во прилог на прифаќањето на дотиран пазар на културна понуда. ВЕКИ ќе стремат кон партиципативна култура, не заради “манирот”, туку заради изборот на најдобри идеи и нивно финансирање, што значи дека културата мора да биде иницијативна, мудро водена, насочена кон пазарот, поддржана од Министерството или “соло”, таа мора да биде поврзана и со локалните деловни субјекти и со локалната политика, локалната

самоуправа, па дури потоа со централната власт. Ова ја објаснува првата констатација: обзнанетите промени од страна на Министерството за култура внесле страв во ЕКИ, дека промените ќе ги погодат ВЕКИ најсилно. Значи, процесот на ментални промени кај ВЕКИ е поттикнат од сфаќањето на неминовните промени.

III. Релација етаблиран културен деец – професионална одговорност, покажува отсуство на посилна контрола од Министерството за доделените пари за проектите реализирани од ВЕКИ. Ова отсуство на контрола се огледа и во слабата предпроектна процедура – заради добивање на самиот проект. Така, проектите не се базирани на “ex ante” евалуација, туку на “приоритети на етаблираните институции”, кои никаде не се изразени, напишани и не се ставени во концизен план за идна интервенција. Тоа покажува дека парите ги добиваат личности и лоби групи, а не проекти и нивниот квалитет, актуелност или проектот како високо рангиран приоритет.

Потребата од менаџерско раководење и на културните институции е исто така сфатена како мошне потребна.

IV. Од релацијата ВЕКИ – НКТ, откриваме соработнички однос, дури во 85% , заради поквалитетно и поуспешно завршување на професионалните обврски. Идентификувани се поединечни случаи на пасивност од страна на НКТ и покрај напорите од ВЕКИ да соработуваат со нив. Менаџерите на ЕКИ апсолутно го поддржуваат организирањето на НКТ, и несомнено ја искажуваат спремноста за соработка со НКТ, дури и сметаат дека ЕКИ неопходно мора да соработуваат со НКТ, а во интерес на посфикасна соработка го гледаат организирањето на НКС. Сепак, овој нивни контакт и соработка мора да се подигне на некое организирано ниво и тоа во две насоки: Контакт на ВЕКИ со организирана целина на НКТ (контакт на институција со институција) Платформа за соработка

V. Релација ВЕКИ - културна политика, посочува дека креаторите на идните правци на културата не смеат да си дозволат да не ги акцептираат различните интереси на различните актери од други сектори и глобалните планови на општините, регионите и државата. Тоа ќе го воведо концептот на културна деловност и културата ќе ја врати таму каде што и е местото: во општеството – не на piedestal, не издвоена од “недостојните” гранки на секојдневното опстојување, затоа што ќе ја загуби моќта да делува на луѓето. ВЕКИ размислуваат дека најдобар начин на згрижување на интересите е оној кога интересите на културата се згрижуваат преку локалните или регионални планови за развој, кој поплатно речено, тежат многу пари и секогаш може да се направи и туристички извод на тој план, кој не е можен без инволвирање на културата (ние немаме море или океани, туку цркви, манастири, локалитети, рурални целини, збирки, галерии...). ВЕКИ за разлика од НКТ, кои во 82% сакаат лично да контактираат со министерот, комуникацијата со Министерството ја остваруваат преку менаџерот на институцијата.

Работилница "Што дознавме и што треба да направиме"
фото број 3

користени кратенки:

НКТ-независни културни творци

ВЕКИ-вработени во етаблирани културни институции

ЕКИ-етаблирани културни институции

КП-културни политики

Од јаја жина и сйка ена свила

Г.2. Анкеѿа за уѿврдување на ѿојдовниѿе сѿојалиѿиѿа на НКТ:

Тематски целини:

- I. Одредување на мислења за сопствениот статус
- II. Однос културното творештво – јавност
- III. Релација нкт – културна политика
- IV. Релација нкт - етаблирани институции

I. Одредување на мислења за сопствениот статус, при што се анкетираните следните категории актери: ликовна уметност – 19 анкетираните; книжевно творештво - 5 анкетираните; сценска уметност - 5 анкетираните; архитектура 2 анкетираните; музика - 3 анкетираните; и филм -1 анкетирани. Уметниците професионално го сфаќаат својот уметнички ангажман, истакнувајќи своја категоризација: творци, критичари и менаџери. Чувствуваат вакуум во просторот меѓу творците и менаџерите, за што сметаат дека им е потребен организиран настап, преку лица, кои ќе настапуваат во нивно име, но кои им се поблиски отколку менаџерите.

II. Односот културното творештво – јавност (насоченост на културното творештво) открива дека НКТ немаат проблем со претставувањето, туку со организирањето и начинот на претставување, секако и со обезбедувањето финансиски средства. Во процент од 70% таа “валкана работа” сакаат да ја заврши некој, можеби идната организација на НКТ, наместо нив. Како проблем ја истакнуваат посетеноста на јавните претставувања, поточно поттикнувањето интерес за тие средби. Само 17% од анкетираниите имаат своја целна група која тешко ја дефинираат. НКТ имаат потреба од посилна комуникација со медиумите и со презентери на културни аутпути. Презентирањето на специфичниот културен производ треба да го прават специјално едуцирани кадри кои во Македонија ги нема или се многу малку и тешко се достапни за НКТ (понекогаш и многу скапи, за форматот на културниот производ, кој е најчеста форма на презентација кај нас).

III. *Релација НКТ - етаблирани институции* покажува дека соработката со ВЕКИ е на многу високо ниво, доколку ВЕКИ се обратат до НКТ (70%). Обратната релација скоро да не функционира (7%). НКТ сметаат дека постои монопол на неколку институции и одреден група личности вработени во нив и дека тој монопол се должи на привилегираната положба на ЕКИ од Министерството за култура (27%). Заради тоа бараат поравноправен пристап со ЕКИ во процесот на носење одлуки.

IV. *Релација нкт – културна политика*

Многу мал е процентот (3%) на НКТ кои се обиделе да се стекнат со статус самостоен уметник, во Законот за култура т.н. “трговец поединец” и не се интересираат за критериумите со кои би го стекнале тој статус.

Критериумите за кои сметаат дека се многу несоодветни. Се чувствува недостаток од официјална комуникација меѓу НКТ на национално ниво (85%) . НКТ многу ретко се обиделе да се обратат до Локалната самоуправа, која што е спремна на соработка и тоа со конкретна поддршка – обезбедување на простории (после донесувањето на Законот за локална самоуправа, кога ЛС ќе има во владение станбен простор што е спремна да го отстапи на НКТ). Во анкетите предложени се следниве начини на организирање на НКТ: еснафско поврзување на НКТ, коморско организирање на НКТ, синдикална организација, невладино здружение, организирање на база на платформа.

Д. ОДРЖАНИ РАБОТИЛНИЦИ

Сумирањето на анкетните резултати и изведувањето на заклучоците направено е на следниве работилници:

Д. 1. “И јас сум еден од НКТ”

Цел: информирање и сензибилизирање на НКТ за потребата од организирање на НКС и дефинирање на нивните проблеми, потреби, барања и очекувања.

Извадок од заклучоци: НКТ имаат потреба од повисоко ниво на меѓусебна комуникација, чувствуваат недостаток од преведена стручна литература, дополнителна едукација за користење на дигиталната технологија во уметничко творечки и цели; НКТ се сметаат за добри, осредни до слаби менаџери со слабо познавање на формите на организирање и отсуство на навика за заеднички настап. Постои еден проблем кој досега бил занемаруван а според резултатите веќе е почувствувана потребата односно недоволното информирање на критичарите и потребата за евидентирање на презентацијата на творештвото.

Д. 2. “Што дознавме и што треба да направиме ”

Цел: Поврзување на податоците од анкетите и првична реална проценка и реалноста на истите, озвучување на ставовите на ВЕКИ и НКТ за организирањето на НКС, можности и начини за негово финансирање и начини на вклучување на актерите во културата.

Извадок од заклучоци: Финансирањето на НКТ мора да се базира на алтернативни и дополнителни извори освен Министерството за култура; потреба од промена во критериумите за прогласување и задржување на статусот национална институција; потреба од промена на востановениот термин “самостоен трговец поединец” наместо “слободен уметник”; промена на критериуми за стекнување на статусот на самостоен ликовен творец. Понуда за непосредна соработка на НКТ со Локалната самоуправа и конкретна помош по имплементацијата на законот за локална самоуправа.

Д. 3. “Поглед во огледало”

Цел: Информирање на ВЕКИ за сублимираните резултати од анкетите и проверка на расположеноста за прифаќање на организираниот независен културен сектор како рамноправен партнер.

Извадок од заклучоци: Најави за рестрикција на средства за културата и најава за посилна контрола од страна на министерството; Поголема поддршка на НКТ од Министерството; Организирањето на НКТ само позитивно ќе влијае на ВЕКИ и ќе го поттикне нивниот развој и соработка; Потребна од специфична едукација за презентација на културни производи и комуникација со медиуми; Подобрување на информираноста на НКТ; Воспоставување на ефикасни канали за комуникација со Министерството за култура...

Д. 4. “Обрајна иерсекива”

Цел: Соочување на потреби и барања на НКТ со можностите и расположеноста за соработка со ВЕКИ, дискусии за видовите културен ангажман; можности за нивно финансирање од трети извори на средства;

Извадок од заклучоци: Акцентирање на потребата за афирмирање на формите на аматерска и популарна култура; Популаризација на одделни активности на етаблираните културни институции и поттикнување на НКТ за соработка во реализација на проектните активности на ЕКИ.

Учесници во дискусиите: Г. Николоска, Р. Белчески, С. Дамчески, Б. Ристески Платнар, М. Катароски, Н. Гарбески, К. Кепески, М. Караџоска, Б. Ристески, Е. Ангелеска, Е. Филипоска, Е. Солески, Т. Чатлески, Л. Салатоски, В. Галески, А.Тасески, М. Макеска, И. Кебакоски, и В. Андоноски, А.Цветкоски, М. Костоска, Н.Петреска, П.Тошески, С.Дамческа, А.,Тромпеска, Б.Грабулоски, П.Зареска, Б.Цветкоска.

Д.5. Јавност и презентација:

Присутни: културни дејци, културни менаџери, независни културни творци (120 лица); ЦПРТВ – Прилеп, централно информативна емисија “Спектар”; ЦПРТВ – Прилеп, ТВ рапорт од работилницата “Агора на културата”; ТВ А1, претпладневна програма – “Хоризонти”; споменати работилници; дописни и интернет кампањи; веб страница www.wws.org.mk; брошура со резултати од проектот “Од пајажина исткаена свила”.

генерална работилница "Азора на култи ураша"
фото број 4

Од ња ја жина и сѝка ена свила

Ѓ. ЦЕНТРАЛНА РАБОТИЛНИЦА АГОРА НА КУЛТУРАТА

Оваа централна работилница се одржа во две сесии: “Поглед во огледало” и “Образина ѝерсијективна”.

Цел:

- Презентирање на сублимираните заклучоци од анкетните резултати и поттикнување дискусија по нив;
- Преоценка на синхрониот пресек на состојбата во културата во овој момент и НКС во тој контекст;
- Проценка на стратешки потреби на НКТ во контекст на синхрониот пресек;
- Афирмирање на партципативниот модел на културна политика како елемент на локално планирање;
- Дискусија за перформанси на релација централна влада – локална самоуправа;
- Знаоѓање најадекватни предлог концепти на организирање и првични разговори за креирање Платформа на НКС – Прилеп.

Средбата ја отвори **градоначалникот на Прилеп** г. Сашо Пирганоски, кој нагласи:

... Соработката на ЛС Прилеп, со АГТИС е одлична и веќе соработуваме на неколку проекти. Ја поздравувам идејата на смиот проект ОПИС и ја сметам за мошне потребна, во моментот кога се заговараат сосема нови концепти на организирање на актерите во културата. Оваа Агора ја сфаќам и како дебата за начините на трансформирање на културата во едно демократско опкружување, каде во иднина треба да се градат односите меѓу НКТ и БЕКИ. Партиципативниот начин на работа нуди можности за сите учесници во процесите на децентрализација и добивањето повисока улога на локалните власти, но претставува и поттик за подобро регулирање на улогите, надлежностите и полесниот пристап на граѓаните во процесите на одлучување. Во таа насока, мислам дека ваквите акции на граѓанските и културните организации и институции ќе претставуваат вистински поттик за една подобра култура.

Ѓ.1. Извадоци од заклучоциите:

Ѓ.1.1. Прва сесија- “Поглед во огледало”

Нашата култура сеуште е под влијание на централизираниот модел кој долго се практикувал. Политичкото влијание во културата е сеуште многу големо, и тоа им пречи на културните актери. Во културата делуваат кадровските групи со најсилни лоби групи во парламентот на Р.Македонија и силно влијаат врз креирањето на културната политика. Културните институции се во мала мера монополизирани што се должи на привилегираниот третман од Министерството за култура. Во овој поглед од Министерството се најавени промени во прогласувањето на институции со национален карактер - статус кој ќе се стекнува и ќе се проверува а можно е и да се изгуби.

Европските модели на културната политика мораат да најдат место и во Македонија. И овој проект е дел од обидите да се пронајдат флуентни начини на организирање на актерите во културата. Европските насоки нудат партиципативен манир, кој е во директна спротивност со нашиот “исклучувачки” манир на работа, кој се базира на лиценци, на стекнати и непроверени права и надлежности. Исто така, културата мора да биде свртена кон актерите во културата, кои треба да учествуваат во креирањето на културната политика на државата, но и кон публиката, со што се постигнуваат поливалентни цели: делување на естетскиот впечаток на публиката, нејзина едукација, делување кон создавање естетски икони, кои нема да бидат на линија на “шундот”, културните производи со сомнително ниво, производи кои ќе бидат признавање на правото на идентитет и плурализам на идентитети, а не “калапење” на идентитетите во “преовладувачки форми”. Тоа може да се постигне со признавање на статусот на културниот дејц. За тоа да се постигне, потребни се процеси кои можеме да ги наречеме регулативни, но кои нема да зависат само од волјата на мал круг луѓе, туку од потребите на културните дејци, можностите на пазарот на културни аутпути, критиката, индикативниот развој на заедниците... Плурализмот на потреби, идеи, стилови... мора да стане плурализам на понудата, која би била поддржана од стаблираните институции, Министерството за култура, Локалната самоуправа, но исто така да биде логистички поддржана со организирање на културните актери, организиран, осмислен заеднички настап и развој на класа менаџери во културата, кои можното ќе го подигнат до најблиска точка со идеалното, ако тоа постои.

Стратегијата на делување и силното планирање мора да се земе како битен елемент во културата и во тоа културниот сектор би требало да добие одржливи системи, кои нема да создаваат револт кај културните актери. Потребно е да се воспостават системи на транспарентност при делењето на “порескиот колач” во културата. Тие критериуми мора да го поддржуваат квалитетот, како проверена категорија. Пазарот на културни производи и партиципативниот манир можат да му помогнат на Министерството за култура во согледување на тие категории. Во тоа можат да помогнат и разните здруженија на дејци во културата, платформите – кои нив ги организираат идеолошки. Секако, за тоа да се постигне потребно е организациско јакнење на тие форми на здружување и нови принципи на работа (менаџерски пристап).

Ѓ.1.2. Вџора сесија: Обрајна њерсијекџива

Пасивноста кај НКТ може да се надмине само со организација, без што НКС не е можно да биде социјален партнер на владата во идни преговори за подобрување на состојбите. Културните производи made by етаблирана култура се елитизирани и неконзументски насочени. Вложените пари во културата со поинаква распределба можат да доведат до задоволувачки резултати, што наведува на заклучок дека “не е се во парите”, туку во раководењето и планирањето.

Европските принципи нудат можност за порационално искористување на парите, колку што се, но и методи на пронаоѓање дополнителни извори на финансии за културни намени. Оценето е дека чувањето на статусот и лиценците на ЕКИ им одземаат премногу енергија и пари и им го трошат ефективното работно време. Тука е потребна промена, нешто што е разбрано и од етаблираните институции, Министерството за култура и НКТ.

Промените, кои ги предвидува Министерството точно ги одразуваат овие ставови. Проблемот е во нивна операционализација и дали овие определби точно ќе бидат преточени во закони, стратегии и јасни насоки. Во таа насока беше изразено задоволството од сознанијата (толку – колу што ги има сега) дека интересите на НКТ ќе бидат валидно земени во обзир при креирањето на новата законска регулатива, а посебно околу статусот на самостоен културен творец. Изразена е надеж дека тоа нема да претставува само “медали за заслужните”, туку дека тоа ќе носи и нешто пари. Но, работата со локалното финансирање на културата е друга работа и тука е потребно посилно организирање и инволвирање на планирањето во културата во вкупното планирање на општината. На локално ниво, увидот во перформансата: потрошени пари – културен производ ќе биде поефикасна. Контролата на трошењето на пореските пари е веќе огромен проблем за нашата држава и со ЗЛС тоа би требало да се промени. Европските искуства кажуваат дека контролата на трошењето на парите е посилна кај средствата, кои се остварени како нефискални (локални) средства, додека кај државните грантови, контролата е болна точка и на цела Европа. Тоа не води до една насока на идната политика во културата: што повеќе можности за локално финансирање на културата преку системи на олеснувања за финансирање во културата. Ако се случи Министерството да прифати таков вид стратегија, тоа ќе ги “исфрли” на површината оние, кои знаат да ги мобилизираат тие средства – менаџерите што ќе резултира со посебен вид култура.

користени кратенки:

НКТ-независни културни творци

ВЕКИ-вработени во етаблирани културни институции

ЕКИ-етаблирани културни институции

КП-културни политики

Централна работилница "Агора на културата" - прва сесија "Глед во огледало"
фото број 5

Од јаја жина и сјкаена свила

Г. 2. Тек на работилницата:

После прогласувањето на средбата за отворена, работилницата продолжи со претставувањето на Европската културна фондација од страна на г. **Филип Дитечмаер**, кој во името на менаџментот на Европската културна фондација и г. Готфрид Вагнер, ни ги пренесе срдечните поздрави и верувањето во успешната имплементација на овој проект, што е важен и во Европски контекст и претставува дел од програмата за културни политики.

Искажани се предлози за поголемо даночно ослободување за вложувањата во културата, поддржани со закон. Посочени се проблеми во соработката на НКТ со етаблираните институции кои би можеле да се надминат со организираниот настап на НКТ. Покарај големите вложени пари отсутствува контрола за вложените средства, што со новата промена на власта и најавите од министерството ќе се промени.

Втората сесија: **Обратна перспектива започна со** промовирање на концептот на партиципативната култура, како елемент на локалното планирање и развој од г-ца **Цвета Андреева** – локален координатор на Европска културна фондација. Таа ни ги посочи сличните проблеми на кои се нашло во имплементацијата на проекти во Србија, Хрватска и Бугарија. Како прв проблем ја посочи законската регулатива, даночните ослободувања за вложување во културата, процесите на децентрализацијата, и, креирањето на локалната легислатива.

Следна беше интерпретацијата на искуствата на д-р **Небојша Вилиќ** за Организирањето на НКС, кој рече дека во Цивилизирана Европа луѓето кога сакаат да направат нешто поаѓаат од различни интереси: финансиски и ресурсни, просторни, достапност до спонзорства или фондови во министерствата. Темелен проблем, со кој се соочува КП во Македонија е дефинирањето на приоритетите. Според него граѓанската иницијатива за можен културен развој покажува соочување со наследени искуства и навики кои се пречка за договор со државата во изнаоѓањето на некакви решенија. Оваа формално правна страна и не е толкав проблем, туку практичната страна. ЛС е прва и последна станица каде треба да се согледаат сите потреби и активности што потекнуваат од НКТ во конкретниов случај. Иницијативите од овој тип каква што е оваа на АГТИС имаат карактер на дефинирање на стратегија што е многу повисок интерес од индивидуалната презентација.

Учесници во дискусиите:

С.Пирганоски, Г.Николоска, Р. Белчески, И.Велкоски, К.Кепески, Б.Ристески, С.Зоговиќ, С.Јованоска, С. Дамчески, Г.Јанеска, Б. Ристески Платнар, А. Цицимов, М. Катароски, Д. Најденовски, Н. Гарбески, М. Караџоска, Е. Ангелеска, Е. Филипоска, Е. Солески, Т. Чатлески, Л. Салатоски, В. Галески, А. Тасески - Џинго, М. Макеска, И. Кебакоски, З. Крстески, М. Малбашиќ, В. Андоноски, Б.Цветкоска, П. Тошески, Д. Кумпаниоски, Н.Стојаноска, М. Костоска, А.Галеска, А.Тромпеска, Д. Петрески, С.Савоска, З.Савоски, А.Велјаноск, група новинари од Културно радио и 30 НКТ од Прилеп. Вкупно присутни 178.

користени кратенки: Централна работилница "Азбука на културата" - втора сесија "Образна иерархија"
фото број 6

НКТ-независни културни творци

ВЕКИ-вработени во етаблирани културни институции

ЕКИ-етаблирани културни институции

КП-културни политики

Од јајана и сјајна свила

Е. РЕАЛИЗИРАНИ ИНТЕРВЈУА

“Инстант” интервјуата, што се презентирани во оваа брушара, претставуваат голем придонес во стекнувањето кредибилитет и одредувањето на идните насоки на Македонската култура во периодот што следи. Јавната поддршка значи амортизирање на фрикционата сила, како и можните негативни реакции на културните актери и фактори.

Реализацијата на оваа активност го става проектот во реални рамки, што резултира со избор на најдобрите начини за партиципирање во креирањето на културните политики, на локално и национално ниво.

Категории интервјуирани личности:

- претставници на извршната власт
- менаџери на централните и локални културни институции
- идеолози - креатори на културна политика

Цел:

- Откривање на насоките на развој на културата во Македонија,
- Можности од фондирање на идните промени како форма на социјална динамика,
- Објаснување на модусите на организирање на НКС и нивното прифаќање како рамноправен партнер за соработка и преговори.

Е. 1. Генерални заклучоци:

Приоритет се дава на усогласување на законската регулатива во сферата на културата со европските стандарди. Во Македонија постои криза на идеи и програми во културата. Тоа се одразува на капацитетот за осмислување на вкупниот изглед на Законот за култура и на вклучување нови актери во културната сцена.

Во Министерството за култура се подготвува Националната програма за култура, за која е најавено дека ќе почитува сосема нови принципи на групирање на приоритетите, како и признавањето на плурализмот на идентитети.

Но, државата се уште ги нема дефинирано системите на финансирање. Првичните “чисти” определби на законските акти, кои треба да ги регулираат односите во културата и пристапот до одлучувањето (моќта) трпат влијанија од неколкуте силни лоби групи, кои културата во Македонија ја гледаат како “сопствена тезга”.

Тоа е дополнителен елемент во недостатокот на правци, по кои културата би се движела. Не е можно да се фаворизира општото, а парите да се насочат кон интересите на одредени кадровски групи. Само да напоменеме,

политика на Владата на РМ е градење на самоодржливи структури (генерална определба), но таа наидува на огромни тешкотии, кои се состојат во статус кво прашања (“менувајте секаде, само немојте во мојот атар”). Сите интервјуирани ја изразија потребата од вклучување на нови личности во културата на Македонија, од посилни критериуми за грантирање на проекти и програми, посилна контрола на трошењето на парите во културата, деполитизација на институциите и од алтернативни извори на средства (да не мора секој денар во културата да биде доделен од Министерството за култура).

Во оваа прилика им благодариме на сите интервјуирани за позитивниот приод кон имплементацијата на проектот ОПИС и организирањето на НКС:

Г-ѓа Мелпомени Корнети – заменик министер за Култура, д-р Елеонора Петрова – Митевска – шеф на делегација на советот за Европа – актуелен пратеник во Собранието на Р. Македонија, г. Гоце Божурски советник во Министерството за култура, г. Сашо Пирганоски – градоначалник на СО- Прилеп, г-ѓа Габриела Николоска – советник за култура на градоначалникот на СО Прилеп, г. Бојан Иванов директор на Музеј на Македонија – Скопје, г. Јован Ристов директор на Републички Завод за заштита на спомениците на културата на Македонија, г. Благоја Ристески Платнар – директор на Дом на културата-Прилеп, г. Љупчо Георгиевски директор на Народен театар Битола, г. Благоја Спиркоски Цумерко – актер, г. Владимир Јачев – актер, г. Богдан Грабулоски – скулптор, г. Кирил Ристовски – актер, г. Рубин Белчески директор на Завод и Музеј – Прилеп, г. Стојан Дамчески директор на Народен театар Војдан Чернодрински Прилеп, г. Валентин Соклевски директор Завод Музеј и Галерија Битола, г. Драган Најденовски претседател на друштвото на ликовни уметници Битола, г. Иво Јанковски – продукција Трето уво, г. Маријан Катароски – Меѓународен фестивал Свезфички, г. Јован Цицимов – директор на меѓународен карневал – Струмица.

Е.2. Извадоци од интервјуа

Д-р Елеонора Пејрова Мишевска – пратеник во Собрание на РМ, шеф на делегацијата на Парламентарното собрание на Советот на Европа.

Култура според европските стандарди

Република Македонија во последната деценија прави напори во усогласување на законската регулатива во сферата на културата со европските стандарди, но финалните резултати сèште не се видливи и евидентни ниту за луѓето од културата ниту за консументите на културата. Последниве месеци во Министерството за култура се подготвува

Националната програма за култура, Законот за културно наследство, како и измените на постојниот Закон за култура кој во последните години покажа слабости во реализацијата.

Работниците во културата во република Македонија ги следат светските трендови и ги знаат приоритетите и стандардите. Меѓутоа поставеноста на приоритетите мора да оди според одреден ред прифатен во европските земји, доклку сакаме работењето во културата и нашиот начин на живеење да го прилагодиме на европскиот. За почеток, за нас е најважно да го промовираме сопствениот културен идентитет, да ја стимулираме креативноста, да го подржиме пристапот до културата или да го охрабриме учеството на сите во културното живеење. Во таа насока треба да го засилиме чувството за натпревар, квалитет, креативност и демократизација на културата. За култура според европските стандарди за нас е секако важна и децентрализацијата во културата и промовирање на мултикултурната различност.

Развојот на структурите и механизмите на соработката и умрежувањето на полето на културата е особено важно како на локално, регионално државно и меѓународно ниво.

Културното наследство кое го отсликува нашиот однос кон минатото, потребно е да ја покаже и европската димензија која не поврзува. Освен нашиот поголем ангажман во издавачката сфера, ние мораме да водиме политика на промоција на читањето и пристап до информациите, доколку сакаме да бидеме дел новото информационо општество. Во сферата на тетарот и филмот мора да се поттикнува креативноста, исто како и во сферата на современата уметност, каде што преку систем на промотивни грантови ќе се овозможи поголема конкуренција.

користени кратенки:

НКТ-независни културни творци

ВЕКИ-вработени во етаблирани културни институции

ЕКИ-етаблирани културни институции

КП-културни политики

*Работилница "И јас сум еден од независните културни творци"
фото број 2*

Од ѝ а ј а ж и н а и с ѝ к а е н а с в и л а

д-р Небојша Вилиќ

Култура и политика во Македонија

Состојбата со уметноста во Република Македонија воопшто не се разликува од земјите кои што го поминуваат овој т.н. период на преминување, кога местото и статусот на уметноста се поместени за други времиња. Тоа значи дека државата има за решавање, не само низа сериозни проблеми, туку треба да дефинира низа на суштествени поими, структури и инструменти. Од нив, се надевам, ќе произлезат и дефинирањата на местото и статусот на уметноста во рамките на заедницата.

Актуелната состојба во уметноста е на *stand by* аранжман. Местото на уметноста е исто какво што беше и пред промената на општествениот систем – невлијателно, елитистичко, самозадоволно, изгубено. Статусот е сериозно загрозен. Тоа, како прво, е врзано за нерешениот статус на државните институции – веќе дванаесетта година сеуште нема донесено (каква било) Национална програма за култура, што значи толкав период државата ја води или насочува културата по крајно импровизирачки или крајно партиски основи. Како второ, државата се уште ги нема дефинирано системите на финансирање. Како трето, државата (оние кои ја управуваат) нема никаква стратегија, ниту пак визија за тоа – што може уметноста? Тие само знаат дека таа треба да постои и дека е сериозно, но нужно зло, несметајќи при тоа дека таа е најсериозен и највтемелен државен извозен производ.

Меѓусебните комуникации на уметноста и политиката се повеќекратни. И двете не се во односи во сите периоди на историјата, што значи дека тие нужно не мораат да воспостават однос. Во денешницата, повторно се јавува извесна поврзаност на уметноста и политиката, но специфичноста е во тоа што овој пат тоа не е на декларативно /програмско/ манифестно рамниште, туку на едно префинето, затскриено и, на пати, скоро незабележливо вовлекување на уметноста во одредени идеолошки позиции. Денес уметноста не е потребно да се оптеретува со политички принципи, таа денес не може да ја извршува функцијата на пропагандно средство во општествени цели.

Политичката власт може да влијае на уметноста и уметничкото творештво преку застапување за, поддржување или афирмирање на одредени концепти, толкувања или разбирања со што уметноста би требало да се занимава доколку ги посакува државните пари. Но, и тука се допира едно чувствително прашање: радикалноста во разбирањето на нашите политички партии за тоа што е „власт“ (или како што тие знаат да вулгаризираат – „владеење“) доведува до ситуација на земање под закрила едни на сметка на отфрлање на други проекти, доколку вториве пројавуваат поинакви интереси од идеолошките, од оние на политичката власт. Креирањето на културната политика во Македонија треба да се прави низ институциите и преку инструментите на системот на државата. Демократскиот систем подразбира пред се, преземање на потполната одговорност од страна на секоја индивидуа.

Во македонската уметничка продукција не функционираат пазарните принципи а демократските принципи се на задоволително ниво. Основниот проблем на македонската уметничка продукција, а би додал и уметничкиот инсистуционален систем, е дека тие и понатаму се – потрошувачки. Тоа колку и да е најважно, толку е и неможно во овие услови во Македонија.

Пазарниот принцип во вреднувањето на уметноста е меч со две острици, дури и за високо развиените земји. Тие овој проблем го решаваат со системско финансирање и на сите други (понекогаш именувани и како алтернативни, па и андерграунд) делувања. Но, кај нас со непостоење на пазар на уметноста, ниту може да се зборува за принципи, ниту за функционирање, а камо ли за ефектуриње на пазарниот систем.

Гоце Божурски- Советник на Министерот за култура

Ликовна и галериска дејност - состојби и перцепции

Мошне охрабрувачки се последните раздвижувања од кои произлегува настојчива културна и друга екстензивност што овозможува извесна интернационализација и на нашата ликовна клима. Како и секаде, базичниот чинител - ликовниот творец бара услови за подобрување на статусна и социјална позиција, согласно утврдени критериуми и законски рамки. Извесни се поволности во стекнувањето на правата за пензиско, инвалидско и здравствено осигурување, на уметниците кои исполнуваат критериуми се здобиваат со статус самостоен уметник, но условено со задолжително судско регистрирање на дејноста со што се регулира и оданочувањето. Мозни се варијанти на задржување на половичен статус слободен уметник со можност за вработеност со половина работно време; ангажирање со договор за дело; доделување грантови; еднократна помош и сл. Заради принципиелен и истоветен третман на сите субјекти кои се вклучени во остварувањето на ликовната дејност, потребно е да се дополнат критериумите за поединците кои можат да остварат право на самостојна дејност со што и историчарите на уметност би ги користеле истите права.

Основната музејска дејност и покрај статутарните определби и нормативни акти е запоставена. Приоритетната задача треба да се усмери кон систематско следење, проучување, истражување, прибирање, грижа и конзервација, чување и документација на музејскиот материјал, а најпосле да се посветат на презентацијата.

Ликовните уметници, скоро по правило, делуваат самостојно, но некои права остваруваат преку заеднички настапи во групи или организирани во здруженија на граѓани. Неминовно е, конечно, да се создаде законска основа за да може да профункционира поинаква методологија во наградувањето според резултатите од трудот.

... Се прават напори за заживување на мали продажни простори или штандови во рамките на галериските и музејските простори. Тоа ќе придонесе за остварување на средства кои повторно би се вложиле во реализација на квалитетни проекти.

Аматерското творештво, ги следи појавите и тенденциите во одделни сегменти на професионалното.

Запоставена, маргинализирана и со деспективни погледи, како паралелна појава во современата македонска ликовна уметност се следи наивна уметност.

Ликовните колонии оформени заради потребата од заедничко делување на творците, во извесна мерка ја изменија суштинска поставеност. Тоа пред се, се однесува на некои приватни колонии на кои најважно им е да приберат ликовни дела кои подоцна можат да бидат и добар извор на заработувачка. Заради фактот што во нивното финансирање (делумно или со значителен дел) партиципира и Министерството за култура, во периодот што следува треба да се регулираат заедничките права и обврски.

г-ѓа Габриела Николоска- Советник за култура на градоначалникот на СО-Прилеп

ОПИС: Каква е соработката на ЛС со министерството:

Пред изборите постоеше дисонанса во комуникацијата со целокупната централна власт, пресвртот се случи со изборите, и сегашните контакти со министерството се многу полесно остварливи...

ОПИС: Како остварувате контакти со НКТ:

Се случува нешто чудно, НКТ се малку пасивни, но оние што се покажале спремни за дијалог со нас, оние што го сфатиле новиот тренд на културата т.е. што се обиделе во реализирање на краткорочни ефикасни проекти и програми, ЛС ги помага, дури и се обидуваме дел од нивните проекти да вклопиме, во официјалните проекти и предвидени програмски задачи на ЛС.... Досегашната законска регулатива не овозможила надлежност на ЛС во станбени објекти, што треба да се случи со новиот Закон за децентрализација, кога ЛС ќе биде спремна да им даде простории на користење на НКТ без надокнада-финансиска...

ОПИС: Ваш предлог, кој да се грижи за НКТ?

ЛС во секој случај! Сметам дека актуелната децентрализација ќе го овозможи тоа, а можна е и еден вид комбинирана грижа со ресорното министерство ...

ОПИС: Од Ваш агол релацијата НКТ– ВЕКИ, што мислите како ВЕКИ гледаат на НКТ:

Како на конкуренти, а уште полошо сметам дека ВЕКИ со сите сили ќе се обидат да ја спречат секоја закана на нивното монополско работење и многу тешко ќе се преориентираат на пазарна културна политика.

ОПИС: Што мислите, како треба да се организираат НКТ

Да има појака структурна организација, способни менаџери да се зафатат со професионално раководење на тоа тело. ЛС несомнено ќе ја поддржи иницијативата за организирање на НКС во Прилеп, финансиски би помогнала само по доставени проекти.

ОПИС: Како ќе гледаат на работата на Друштва на уметничките илустрации во секој град:

Не соработуваат со ЛС, не побарале ни финансиска помош, а конкретен проект би поддржале. Сметам дека им недостасува менаџерски принцип на раководење и нивниот начин на функционирање личи на аморфна форма што постои по инерција...

ОПИС: Како децентрализацијата ќе се одрази на работењето во културата?

Децентрализацијата ја гледам како напредок во секој случај, централната власт не може да има увид во се...

ОПИС: Како ќе гледаат на културниот производ "made by" КИ?

Премногу се елитизирани, со ниско естетско ниво, недоволни, неконзументски насочени... конзументите се онаа клучна категорија што ќе ја поттикне одговорноста на професионалните културни дејци, публиката мислам дека треба да и ја препуштат на аматерската култура, таа да ги исфилтрира сите оние обиди за креативност, иако сакам да напоменам дека под аматер не го подразбирам секој несоодветно образован културен творец, но оној кој тоа го прави по не сериозно ...

ОПИС: Дали и како во културата да се воспостават правила на игра:

Нема правила на игра тоа е категорички став, да се намали улогата на министерството, а институциите да работат според обврските

г-дин Благоја Ристески – Платнар - директор на Дом на култура “Марко Цепенков”-Прилеп

Кога сум давал интервјуа во различни прилики најчесто ми поставувале едно банално прашање: “Дали сте задоволни од хонорарите?” За мене ова е запрепастувачко прашање, јас сум секогаш збунет кога ќе ми дадат хонорари... моето врвно задоволство е да пишувам, јас исцрпувам тука неколку релевантни хедонизми, дури таа нијанса на буквално тактилен хедонизам, сетилен хедонизам мене ми се крева притисок кога пишувам и т.н. тоа е за мене врвно задоволство, и уште ако ти го плаќаат..., секое задоволство во животот се плаќа, ако одиш во кафеана ти си плаќаш, јас едноставно не можам да одговорам на прашањето - Дали уметноста е профитна? Сепак за најпрофитна уметничка категорија ја сметам ликовната уметност и филмот, пред се заради нивниот универзален јазик, во тие категории застапена е редукција, симплифицирана уметност.

...Кога се зборува за уметност не прифаќам двојба на професионалци и аматери.

ОПИС: Ваше гледање на финасиската состојба во културата и Ваши размислувања за финансирањето на македонската култура:

Финансиската состојба како и секаде и во културата е грда и кај ЕКИ, а уште полошо е со НКТ кои не смеа да се остават на пазар, тоа не смеа да биде кохорта. Финансирањето на Популарна култура не треба да го загрижува министерството за култура. Сметам дека оваа беспарица е фин начин да функционира културата во Македонија, недостатокот на пари во држава во која не постојат критериуми, до извесен степен ја регулира работата. И тој недостаток го гледам како многу делотворна ситуација што ја одржува Македонската култура.....За да се реализира централизираното менаџирање на КИ неопходна е државна стратегија.

Г-дин Рубин Белчески - директор на Завод и Музеј Прилеп

ОПИС: Ваше гледање на финансирањето во културата во Македонија од страна на Министерството:

Професионална култура мора максимално да се поддржи, но да не се заборави и можноста за остварување дополнителен приход; ЕКИ и НКТ се недоволно финансиски поддржани. Можеби во пракса финансирање на НКТ е изместено. Неопходни се дополнителни форми, конкурси и сл., но отсуствува и поголем интерес за творците. Потребна е поголема грижа од страна на ЛС во координација со Министерството за НКТ. Сметам дека и самостојните менаџери можат да најдат свој интерес во тоа. Аматерска култура треба да се поддржи во поголема мера, додека не се воведат во културниот живот, а потоа да “застане на свои нозе”.

ОПИС: Дали сметате дека е потребно централизирано менаџирање на КИ?

Со оглед на моменталната состојба најреално би била централизација на државно ниво.

ОПИС: Како остварувате контакти со НКТ:

Иако ги сметам за свои соработници засега неформално, спремен сум за секаква помош, би прифатил соработка на заеднички проекти, и би им помогнале како институција во аплицирање до Министерството.

ОПИС: На кој начин да се воведат комисијата во културата:

Не сум оптимист со оглед на нивото во кое ќе западне културата по децентрализацијата.

ОПИС: Дали е момент да се воведат и прифатат иницијатива за културна политика:

Мислам дека не е момент за тоа.

Г-дин Стојан Дамчески - директор на театар “Војдан Чернодрински” - Прилеп

ОПИС: Ваше гледање на финансирањето во културата:

ЕКИ треба да ги финансира Министерството но и ЕКИ треба да си обезбедат дополнителни средства; Нкт може со мал процент да ги помага државата; аматерска култура треба да биде грижа на ЕКИ, популарната култура треба да се препушти сама на себе

ОПИС: Дали смејат дека е потребно централизирано менаџирање на КИ:

Да на регионално и локално ниво.

ОПИС: Како осигуруваат контакти со НКТ:

Со постојана соработка на заеднички проекти, обезбедуваме простории на нивно барање, им помагаме во аплицирање до министерството и сл.

ОПИС: Чија грижа да бидат НКТ?

На Локалната самоуправа во координација со Министерство, а менџерското раководење мислам дека во Македонија тешко функционира

ОПИС: Како предлагат да се организира на НКТ

Како здружение на граѓани.

ОПИС: Мислат ли дека КИ во Македонија се монополизирани:

Да, заради фактот што се максимално финансирани од државата.

ОПИС: Како гледат на енормното политичко влијание на КИ?

Во Македонија политичкото влијание помага, но би сакал да го нема.

ОПИС: Дали и како во културата да се воспостават правила на игра:

Нема правила заради нефункционирање на Закон за култура, Законот за децентрализација и недонесувањето на Lex specialis.

ОПИС: Што, ќе значи според Вас прифаќањето на пазарна културна политика од страна на ВЕКИ:

Засега не е можно да функционира, Македонија не е држава каде културата треба се продава, но каде културата треба да се шири.

ОПИС: Вашето решение на равенката индустрија-аутисти?

Министерството дава многу пари, а нема одговорност од оној што ги добива парите.

Г-дин Маријан Катароски - директор на меѓународен фестивал “Свездички”

ОПИС: Ваше гледање на финансирањето на ефикасната култура од ресорното Министерството:

Кај ЕКИ сметам дека не е проблем финансирањето, поголем проблем е отсуство на резултати за потрешените пари; Аматерска култура заслужува поголем интерес

ОПИС: Колку Министерството се јавува како покровител на на Вашите проекти или лица кои ги застапувате :

Нашите досегашните обиди за соработка се неуспешни.

ОПИС: Што мислите, како треба да се организира на НКТ

Не е битна формата, но вистинското ангажирање на соодветни луѓе и нивниот одговорен пристап.

ОПИС: Како гледате на културниот аутлет “made by” КИ?

Знам дека ги има, но досега не ме заинтригирале, нивната манифестација бледо поминува, без забележителен остаток, веројатно се работи за отсуствува насоченоста кон надвор.

ОПИС: Како гледате на енормното политичко влијание на КИ и дали тоа Ви пречи или помага во работата?

Ако во даден момент би ми помогнало, веднаш потоа ќе ми пречи. Во секој случај ми пречи !

ОПИС: Дали е момент да се воведат и прифатат Парламентарната културна политика?

Да крајно време е!

Г-дин Љупчо Георгиевски директор на Битолски театар

ОПИС: Како Битолски театар успева да постигнува квалитетни проекти и истражува да ги направи одржливи?

Работата е долгогодишна политика на овој театар воспоставена под раководство на бившиот директор Благој Стефановски, актуелниот Министер за култура и се разбира со екипата што ја има.

ОПИС: Дали е потребно централизирано менаџирање на културните институции

Централизираното водење го подразбирам во смисла на одговорност од тие што ќе ја водат културната политика, за разлика од периодот кога се практикуваше т.н. колективна одговорност и кога никој не одговараше. Централистичкото водење на културната политика не претставува само моќ и можност, тоа е и голема одговорност.

ОПИС: Каков е резултатот на перформансите?

Постои голема разлика меѓу театрите, што најверојатно се должи на централизирано давање на пари, а повратната информација изостанува. Мора да има критериуми и пропишан минимум на обврски што треба да се исполнат. Со истите пари но со други правила на игра се добива во квалитет .

ОПИС: Вашевидување на уметноста како вид социјална пројекција...

Ова навистина е многу сложено прашање и многу тежок процес и веројатно е нешто кон кое треба да се стремиме. Театарот е “пар екселанс” политички, но не политикантски. Во поранешниот систем имавме многу забранувани

претстави, сега тоа го нема. Уметноста е субверзивна категорија, критикува и предвидува, а театарот најмногу. Тоа треба да се негува.

ОПИС: Вашиот предлог за организирањето на НКТ

За да функционираат НКТ мора да бидат организирани во некакви друштва... Многу е тешко уметноста да се извади на пазар, тоа се врвни уметници... но сметам дека и тие потешкотии го држат уметникот буден да реагира на разни нешта. Индивидуалноста е многу битна за уметникот ...

Г-дин Бојан Иванов- директор на Музеј на Македонија

ОПИС: Во која мера е можна ориентацијата на музеите кон маркетиншкиот принцип на работење?

Во Музејот на Македонија неколку години наназад е оформено одделение, што се ангажира околу маркетинг. Тоа е маркетинг ориентиран кон предметите што се во збирките на музејот и подразбира ангажман на мајстори, кописти и сл. кои прават копии и ги дистрибуираат на ограничен пазар на потреби.

ОПИС: Дали и каде да се прави компромис меѓу елитниот производ и публикацијата?

Елитистичката димензија неоспорно е присутна, но таа веројатно се појавила како налог на одредени околности, прашање е дали тие околности сеуште се на сила. Тешко би било да се даде крајна оценка дали е полезно негувањето на елитистичкиот концепт на култура, или треба да се напушти, но сигурно е дека треба да биде предмет на постојано преиспитување и согледување не во полза на оние што не се дел од таа елитистичка култура туку во полза на оние што не чувствуваат потреба да станат дел од таа елитистичка култура.

ОПИС: Вашите индикации за местото на аматерската и популарната култура?

Местото на аматерската култура е пресудно тоа е јадрото на тој институционален јавен културен живот. Не земајќи ги во предвид средствата со кои аматерите располагаат, кои иницијативи можат и успеваат да ги реализираат на начин на кој би сакале или начин на кој тие иницијативи заслужуваат да бидат реализирани, непрофесионалното дилетантското аматерско занимавање со култура, е место на посветеност целосна што може да е не култивирано, не фокусирано но по интензитет тоа е вистинската работа. Аматеризмот е главно сврзан за институциите, за јавниот сектор и неговото финансирање. Популарната култура или поточно поп културата по дефиниција е препуштена сама на себе и во Македонски рамки не би требало да има поразличен третман.

ОПИС: Сметате ли дека во културата во Македонија опстојуваат правила на игра, критериуми...

Мислам дека тоа е состојба што може да се преслика на било кој сегмент од општествено живеење и не само во Македонија. Сметам дека што повеќе институции има во Македонија тоа културата е подобра, културата со олку НВО-и денес е подобра од пред 5 год. кога ги имаше помалку.

ОПИС: Од Ваш агол гледањето на културата како вид социјална прогностика...

Се работи за социјална проекција. Во самата култура има знаења што не се научни, не сум уверен дека може да се постави фиксна точка од тука, од оваа културна позиција, да се проектира некое општество или од оваа историска точка. Проектирам една држава таму негде... несомнено постои културен модел кој е изграден врз оваа замисла-социјална прогностика, во која се пропишува кави треба да бидат односите или какви ќе бидат... би можеле да ја согледаме во проекцијата за свет и живот достоин за човекот во таа смисла културата е само една од алатките во моделирањето на тој свет достоин за човекот, светот или животот на човештината.

г-дин Јово Ристов - директор на Републички завод за заштита на спомениците на културата на Македонија

ОПИС: Би сакале ли да ги поделите Вашите најнови сознанија во креирањето на Законот за култура?

Тој сеуште е во прва фаза, до крајот на месец јуни треба да биде подготвен и донесен. Предвидена е промена затоа што дваесетина години единствено во Македонија Заводи и Музеи работат заедно. Тоа е резултат на едно време кога се негувала политиката на културните комбинати, кога во помалите места музеите и библиотеките се спојуваа и се правеа домови на културата. И покрај неспорните резултати постигнати со заедничкото работење, овој концепт штети и на Музејската и на Заводската дејност. Концептот оди кон нов модел на заштита во функција на унапредување на дејноста и на двете.

ОПИС: Постои ли идеја за Национална културна стратегија во Македонија?

Во нашиот правен систем државата не си дала обврска за Национална Културна Стратегија. Правно постои среднорочен инструмент од пет години - Националната програма, што ја донесува Собранието. Од 1998 се прават обиди, но сеуште не заживело работењето според националната програма. Сега имам информација дека се изготвува нова верзија, за што претполагам дека ќе ја почитува содржината што е предвидена во самиот Закон, но и во Законот за култура ќе постојат измени. Постојат заложби за донесување на национална стратегија за заштита на културното наследство, независно од сегментот на т.н. “жива култура”. Во изготвувањето на овој закон инситуираме на дологорочен инструмент од 20 години, како што се просторниот план или стратегиите за економски развој за енергетика, екологија и сл. Проблемот е што ние, како систем, се раководиме по туѓи логики, наместо да предвидиме неколку пакети на фискални бенефиции, и слични ослободувања од даноци, кај нас и донациите се оданочуваат. Не е можен систем на донирање без даночни ослободувања. Државата не развила систем на кредитирање, бенифицирани кредити со кои сопствениците ќе бидат во можност да ги санираат станбените објекти заштитени со закон... Наоѓам дека проблемот е од системска природа, не од незнаење или памет, но имаме неразбирање кај луѓето што се одговорни за фискалната политика.

Организирањето на НКТ, го поддржувам, и сметам дека струковото спојување зависи, пред се, од бројот на луѓето што треба да се здружат.

г-дин Дарко Башески- директор на Вардар Филм

Најголемиот проблем со филмската продукција е насочувањето и развојот на финансирањето во Македонија. Министерството за култура на Македонија организираше во изминатиов период повеќе советувања со странски експерти. Според нивните искуства, се повеќе земји се одлучуваат на финансирање преку филмски фондови, со кои барем формално се децентрализира одлучувањето за продукција.

Македонската, па ни Европската филмска продукција не може да се смета за комерцијална во никој случај. На пример, најкомерцијалниот македонски филм "Пред дождот" ги нема вратено во Македонија ни половината од инвестираните финансиски средства. Од друга страна, овој филм беше најголемиот амбасадор на Македонија насекаде по светот и токму затоа сметам дека Македонија најмногу преку филмот може најшироко да се пропагира.

Организирањето на "Вардар филм" врз маркетинг принципи или било кои слични, сеуште е невозможно како и во повеќето државни установи, каде што секојдневните обврски се извршуваат тромо, со усталеното чувство за колективна (не)одговорност. Тука треба да се земе во обзир дека поголемиот дел од вработените се "уметнички души" кои целиот работен век го поминале во креативна работа на терен.

Аматеризмот во нашата земја има и големи позитивни резултати, посебно во филмот... со сосема малку средства, кои се премногу добро контролирани.

Пред се, кај нас е многу тешко еден автор да се избори за статусот независен. Во повеќе земји е дефинирана процедурата за добивање статус на независен автор од страна на државата, за што и кај нас постои некаква регулација, со таа разлика што кај нас само површно и селективно се почитува. Во секој случај, авторот мора пред државна комисија да поднесе барање и да ги презентира своите дела и успеси. Откако ќе го добие статусот, авторот би морал барем на секои 2 години да го брани, со презентирање на делата за последните 2 години. За возврат на квалитетите кои ги остварува на национално и меѓународно ниво, државата би ги плаќала сите давачки за социјално и здравствено осигурување на авторот. За финансирањето на проекти, секој автор мора поодделно да се бори за својот проект, без разлика дали е независен или не.

Доделувањето на средства за проекти најчесто се врши преку комисији кои ги разгледуваат идеите за проектите, па според своја оценка најдобрите ги одобруваат. Наместо тука да згасне улогата на таа комисија, би требало истата да ја следи работата на одобрените проекти, на крајот да го оцени квалитетот на проектот, како и да направи

споредба во однос на првичната идеја и финалното дело. На крај институцијата која ги доделува средствата, мора да води евиденција за одобрените проекти и квалитетот на изведеното дело, што би влијаело на одобрување на следните проекти.

Во Македонија не можеме да се зборува за елитистички културни институции, бидејќи сите се трудат максимално со минимални средства да се појават со по некој проект пред публиката. Значи, кај нас културните институции не се елитизирани, но премалку се достапни информациите за случувањата во тие институции и со тоа подалеку од пошироката публика. За таа цел, потребно е сите институции да одделат дел од средствата за пропагирање на своите програми. Сепак сите културни проекти се прават за да бидат видени од публиката.

г- дин Иво Јанковски - менаџер - Трето уво - продукција

ОПИС: Како да се пренасочат интересите на вработените во ЕКИ кон публика и конзументите.

Се додека имаат обезбедени сигурни работни места и редовни плати тешко дека ќе ја променат својата свест. Можеби треба да се постават поинакви правила на игра, во кои нивниот понатамошен професионален ангажман ќе зависи директно од квалитетот на нивната работа?

ОПИС: Која уметничка категорија ја гледаат како најпрофитна

Профитабилноста е категорија која е повеќе резултат на некои индивидуални способности т.е. негова умешност да го продаде или не својот уметнички производ.

ОПИС: Ваше гледање на финансирањето на културата од Министерството за култура

Би бил сосема задоволен кога финансирањето во културата од страна на Министерството би било според стандардите на врвниот квалитет и професионализам на понудените и реализирани програми или проекти. Тоа е најважно, а кој стои зад таквите проекти во продуцентски смисол е сосема ирелевантно. Во крајна линија публиката најмалку ја интересира карактерот на институциите кои стојат зад уметничките креации, туку квалитетот на самите уметнички дела или проекти.

ОПИС: Колку Министерството се јавува како покровител на Вашите проекти

Од формирањето на “Трето Уво” до денес, мојата соработка со Министерството се базираше воглавно на личниот однос и вкус на Министерот (кој и да е) кон она што го работи “Трето Уво”.

ОПИС: Со кои НКТ соработувате и на кој начин ја осигурувате соработката

“Трето Уво” досега го имаше задоволството да соработува со групите “Леб и Сол”, “Анастасија”, “Влатко Стефановски Трио”, Кирил и Вања Лазарова и др. Најчесто работевме проекти во кои заеднички ги планиравме идните чекори. Се разбира дека мојата работа е да се грижам за сето она што не е создавање музика или:

обезбедување простории за работа, соработници, гости, спонзори, аплицирање пред Министерството и пред други донатори итн.

ОПИС: Сјоред Ваше мислење, како треба да се организираат НКТ?

Како асоцијација на НКТ со сите нејзини тела неопходни за здраво и равноправно учество на сите членки.

ОПИС: Како гледате на еноормното политичко влијание над културни институции и дали тоа Ви пречи или помага во работата?

Генерално гледано политичкото влијание над културни институции во секој случај повеќе и штети отколку што и помага на културата, но ете живееме во таква средина и такво време каде тоа има пресудна улога во сите пори на нашиот живот па и врз културниот. Тое е фаза која еден убав ден самата по себе ќе мора да исчезне.

ОПИС: Дали сметате дека е време се прифати дојтиран Пазарна културна понуда

Да, време е.

Кирил Ристовски – актер и претседател на Македонски Театарски фестивал “Војдан Чернодрински”

ОПИС: Ја чувствувате ли негативната селекција на кадри, вработени во етаблираните институции?

Апсолутно, тоа е злочин, враќање назад, во сите институции, па со самото тоа и во културата, треба да се назначуваат способни кадри, каде императив ќе биде стручноста и компетентноста, никако партиската припадност или формална пропорционална застапеност по национална основа.

ОПИС: Вашето решение на равенката “input”-“output” или односот на вложениите пари во етаблираните институции и добиениот културен производ?

Постојат едно чудо аномалии и тоа го има само на нашите простори, често во позитивна смисла. Наспроти малите, никакви вложени средства, наспроти сиромашниот културен денар, сепак инцидентно, од ентузијазам, желба, љубов па и од немајкаде, се случуваат врвни уметнички остварувања. На долгорочен план нема големи резултати, зашто не постои систем, координација и стратегија, кои се државните долгорочни интереси во се, па и во културата? Сеуште недостасува културна стратегија-вложувам за да добијам. Сепакви паралели со Европа се неспоредливи и неприменливи. Наспроти богатата, но духовно исплакната западна Европа, сиромашниот, примитивен и див Балкан, сепак духовно е побогат.

ОПИС: Каква е соработката со ЛС?

Соработката со татковците од градот домаќин е одлична. Прашање е, што ќе се случи по децентрализацијата на власта, кога можеби ќе зависите од поединци, моќници, кои можеби ќе немаат ништо заедничко, или не ќе им значи ништо културата во еден град. Затоа мора да се постават правила на игра, каде работите ќе течат независно

од политичките промени. Државата сеуште не ги прецизирала тие правила, а се случува и постоечките да не ги почитува, па граѓанинот се чувствува несигурен и незаштитен.

ОПИС: Чувствувате ли потреба од културна стратегија?

Факт е дека нема долгорочна стратегија, што ќе ги штити интересите на државата, па оттаму и културните вредности. А повеќе пати е кажано, Р. Македонија како мала држава во овој стадиум на развиеност ако нешто може да извезува, тоа се културата и културните вредности.

ОПИС: Постои ли обид за дефинирање на национална стратегија од страна на појавени автори, познавачи на културните прилики?

Да, имало обиди и напори на поединци, но власта на тоа останувала глува, или се протезирале лични, понекогаш контрадикторни размисли, во или зад кои, имало политичка заднина. Повторно се враќаме на проблемот-немање долгорочна национална културна стратегија, изготвена од експерти, поддржана од државата, независно од политичките различности. Постојат обиди на министри за култура кои се зафатиле со крупни проекти од овој аспект, но имам чувство дека тоа се загубило на релација министер-влада.

ОПИС: Вашевидување за националната програма за култура?

Ова што сега се предлага, мислам дека е добро и треба да се поддржи. А тоа значи: експерти да ги издвојат КИ што се од национален интерес, но тоа да не значи дека вечно ќе бидат привилегирани со тоа што целосно ќе бидат финансирани од државата, да имаат шанса и другите кои успешно работат да се изборат за подобар статус, истиснувајќи ги заспаните и привилегираните.

ОПИС: Сметате ли дека тогаш национална програма нема да се гледа како дискреционо право ќе биде формулирана врз цврсти правила на игра? Апсолутно, тоа е она што недостасува. Не смеат „партиските војници”, да менуваат и да се мешаат во востановените трајни вредности од експерти. Државата треба да функционира независно од волјата на поединци кои се минливи и менливи.

ОПИС: Ваше гледање на аматерската и популарната култура?

Аматеризмот треба широко да се поддржи од државата но и да се негува од самите културни институции. Таму се идеалите, љубовта, свежината, чистината, изворот од каде се бранува душата на идниот уметник. Аматеризмот очигледно живее од љубов и не е доволно финансиран. Популарната култура, што се негува и увезува од страна и која се граничи со невкус, кич, треба да се спроведат строги правила. Не да се забрани, но да биде високо оданочувана, па тие пари да се пренасочат.

ОПИС: Сметате ли дека на уметниците за успех им се потребни менаџери?

Секако дека новото време бара подруг начин на мислење и работа, но и тука се појавуваат аномалии зашто нема правила на игра. Кај нас пазарот е мал и затоа ќе повторам, додека профункционира односот културен менаџер-уметник, односно додека дојдат подобри времиња, културата треба да биде директно помогната од државата.

Валентин Соклевски – директор на Завод и музеј Битола

ОПИС: Ваше гледање на финансирањето во културата:

Мора да се инвестира во заштитата каде во почетокот нема профит. Потребно е да се вклучи и стопанството, но државата треба да овозможи низа погодности за тоа. Мора да се воведат Национална стратегија. Аматерската култура малку се поддржува и сведоци сме на третманот на аматеризмот како продукт на социјализмот што сметам дека е неоправдано. Поддршката треба да се оствари според конкретен критериум и утврдени стандарди. Популарната култура, треба да ја поттикнуваме но таа и сама ќе се финансира.

ОПИС: Сметате ли дека има правила на игра во културата?

Легислативата бара ревизија, во корист на рационалноста. Западот успева затоа што се има процедура, се е нормирано и ние треба да стремиме кон тоа

ОПИС: Дали сметате дека е потребно централизирано раководење на КИ?

Централното менаџирање треба да се оствари на регионално локално или др. ниво, но секако дека бара селективен приод. Постојат нешта што државата мора комплетно да ги финансира. Во оваа прилика би спомнал дека сегашната концепција на раздвојување на досегашните заводи и музеи го оневозможува максималното искористување на кадрите. Во крајна мера тоа е интерференција, тимската работа е неопходна во еден процес од откривање до презентација, каде се потребни и заводски и музејски услуги па и маркетиншки услуги. Нема причини за да се оправда поделбата на заводите и музеите. Се предлага спомениците од прва категорија да бидат под надлежност на Републичкиот Заводот или Музеј на Македонија, што пак не води до централизација, што би довела до негативни последици на веќе завршените работи.

ОПИС: Дали е време да се прифатат дојдираниот Пазар на културна понуда?

Треба да го примениме, согласно нашите приоритети и методи на работа. Новиот принцип на пазарна културна понуда од ВЕКИ веќе се практикува, но проблемот е во тоа што тоа се прави надвор од матичната институција во работно време. Треба да најдеме рецепт да ги мотивираме вработените својот максимум да го насочат во институцијата.

ОПИС: Како би ја описале Вашата соработка со НКТ?

Контактот со НКТ го негуваме, најповеќе во реализирањето на галериската дејност. Грижата за НКТ треба да се остварува според проекти и во зависност од важноста на проектот да се вклучи ЛС или државата ако е тоа од нејзин интерес.

ОПИС: Како ѝпредлаѓајте да се организира НКС?

НКС ќе се развива, зависи од државата дали ќе го потмогне? Можеби треба да се формира некој независен синдикат како што е СОНК- синдикат за образование наука и култура, организирањето е нужно не може да се избегне тоа.

Проблеми на операц ионализација на политичка волја низ културата

Плурализмот на мислење не е нова работа за нас во Македонија. Отсекогаш го имало, редовно бил некорисен и постојано насочен кон интересите на овој или оној. Во суштина, плурализам не постоел, освен како материјал за пакување на бајатите идеи на кадровските групи.

Плурализмот на мислења кај нас нема произлезено од богатиот фон одговори кон ист културен поттик или потреба и како тој бил решен некаде во светот, затоа што никогаш (кај нас) тој не бил сфатен како “борба на концепти”, кои произлегуваат од богатата теориска основа на различните холистички погледи на светот или моменталните општи движења и правци во... Борбата на концепти, во македонска варијанта претставува “борба на латентни содржини, во обланда од манифестни”. Поддршката на тој стил е феноменолошкиот пристап, општото непознавање на целовити теории, туку само делови, кои “вршат работа”, недостаток на доволно силни и непроституирани авторитети и уште полошата состојба во политиката. Сепак, последното е круцијален елемент. Проблемот на политичките идеи, нивното препознавање и креативна операц ионализација во практиката е силен проблем на Македонското Општество. Постојат примери на катастрофално лошо позиционирање на владините одлуки во однос на политичката волја (генералните концепти). Главна нивна карактеристика е дневнополитичката и нестратешката базираност. За Македонија “десно” не значи буквално ништо, освен во поетиката на политичкиот говор. “Десна” Влада, носи класично – комунистички одлуки... “Лева” влада се залага за либерализација... “Либерално” министерство се залага за административно регулирање на... Ако е така, а така е, тогаш воопшто идеите и не биле битни, туку само кадровската политика на политичките партии.

Сега прогласивме дека “Идеите се битни”, а посебно оние европските, па посебно партиципативните, оние кои идентитетот го “сметаат” мултиетнички, мултикултурно, како плурализам на идентитети... Дали тоа нешто значи или формата и пак ќе се храни со содржината? Дали е тоа нова пертурбација на идеи, кои како обланди ќе

послужат за латентните – себични интереси на актерите во процесот на исклучување на сите, “кои можат да засметаат”?

Но и тоа не е толку битно. Треба да се разбере дека креирањето на политиките, па нека се тоа и во културата, мора да бидат операционализирани во Закони и тие да бидат предложени пред Парламентот. Дали Парламентот (политиката) нив ќе ги препознае, кога не проистекнале од нивните политички партии (програми) или тоа не е битно (тој усвојува се она што владата ќе предложи)? Дали владата ги препознава новите европски идеи? Како тоа го прави? Дали нешто посебно се случи за актерите во културата нив да ги спознаат, прифатат и применат? Што тоа се случи, за оние, кои многу пати досега не дале задоволителни законски и стратешки решенија, па овој пат тоа да го сторат? Што толку важно и различно се случило, па да се надеваме на подобар Закон за култура? Дали беше поттикнат некој партиципативен процес “од долу – кон горе”, па овие имаат нови индикатори, процесирани потреби на актерите во културата, вклучени нови актери, подобро стратешко планирање...

Ние би сакале тоа да е така!

Ако легислаторите се базираат на Законот за локална самоуправа, тогаш тоа е полн погодок. Убаво би било да чуеме дека државата прашањето на критериуми, позитивна селекција на програми, проекти и идеи им го оставила на “локалците”. Тоа може да се нарече стратешки план и може да биде почеток.

Само... со таков почеток, крајот е извесен: Министерството за култура ќе мора да се откаже од многу моќ, од арбитражата и наместо да креира терор на идентитетот, да координира плурализам на идентитети.

Уште да може тоа политички да се издржи....

Поента:

Ако политиката нема никакви насоки (дневнополитичко “пимплање”), како културата може да ги има?

Ако културата сака да наметнува модели на размислување и однесување во севкупната политика, мора да биде свесна дека тоа е поле што не го познава.

Решение?

Менаџери = луѓе кои се и во културата и во политиката и во медиумите.